

УДК 316.774:159.955.4-053.6(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v056.2025.28>*Л. Д. Климанська*ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3693-7503>*професор кафедри соціології та соціальної роботи
Національного університету «Львівська політехніка»**Р. М. Гечко*ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-8160-3624>*здобувачка вищої освіти
Національного університету «Львівська політехніка»**В. В. Митрофанова*ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-7687-1769>*здобувачка вищої освіти
Національного університету «Львівська політехніка»*

КОНСПІРОЛОГІЧНЕ МИСЛЕННЯ ТА ПРОПАГАНДА: ЯК МОЛОДЬ РЕАГУЄ НА РОСІЙСЬКІ НАРАТИВИ

Постановка проблеми. Російська пропаганда використовує різноманітні методи впливу на українське суспільство, зокрема конспірологічні теорії, які націлені на спотворення реальності та зниження рівня критичного мислення населення. Станом на 2024 рік помітна частина українців_ок схильні підтримувати антиукраїнські наративи, які відзеркаляють тези російської конспірологічної пропаганди [6, 7]. Однією з уразливих до таких впливів груп є молодь, зокрема студенти_ки, які здебільшого споживають новини через соціальні мережі [9].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Таким чином, наукова проблема полягає у виявленні того, яким чином конспірологічне мислення молоді впливає на сприйняття російської пропаганди, що поширюється через соціальні мережі.

В Україні цілісні дослідження на цю тему залишаються у розробці, адже конспірологія та пропаганда розглядаються окремо. Теоретичними й емпіричними напрацюваннями конспірологічного мислення займаються І. Данилюк та ін. [8], адаптуючи зарубіжні опитувальники до українського контексту. А. Герасимчук [4], наприклад, згадує конспірологію як один із методів російської пропаганди, проте не розглядає це поняття ширше. Феномен пропаганди все ж є більш вивченим, зокрема О. Віннічук [2], Г. Почепцов [15] та В. Посмітна [14] зосереджуються на особливостях методів і прийомів російської пропаганди. Водночас, М. Никончук [26] та І. Гадзинська [3] займаються вивченням наративів та їх групуванню, фреймуванню.

Серед емпіричних досліджень вивченню підтримки пропаганди приділяє увагу Київський

міжнародний інститут соціології [6, 7]. Окремі емпіричні дослідження щодо віри в конспірологічні теорії серед українців можна побачити від соціологічної групи «Рейтинг» [1] та вже згаданого Київського міжнародного інституту соціології [5]. Натомість емпіричних досліджень з вивчення взаємозв'язку двох явищ не спостерігалось.

Формулювання мети статті. Недостатня дослідженість взаємозв'язку між рівнем конспірологічного мислення студентів та їхньою схильністю погоджуватись із пропагандистськими наративами створює ризики для формування критичного мислення й медіаграмотності молодого покоління. Таким чином метою нашої роботи було дослідити характерні риси використання конспірологічних теорій як інструменту російської пропаганди, а також охарактеризувати особливості сприйняття студентами_ками Національного університету «Львівська політехніка» Інституту гуманітарних і соціальних наук російської конспірологічної пропаганди.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для теоретичного підґрунтя нашої роботи ми зосередилися на дослідженнях пропаганди Г. Лассвелла та Ж. Еллюля, які розглядали її як вид комунікації, що спрямований на управління думкою мас. Г. Лассуел визначив стратегію пропаганди у презентації об'єкта в культурі таким чином, щоб організувати певні культурні установки щодо нього, що доволі перегукується з використанням фреймів у формуванні медіаповідомлень. Завдання пропагандиста полягає в тому, щоб посилити сприятливі для його мети установки, змінити ворожі, або, в гіршому випадку, не допустити, щоб вони набули ворожого ухилу [23].

Беручи до уваги наголос Г. Лассвелла на символічній взаємодії [23] та фокус Ж. Еллюля [19] на маніпуляції з боку організованих груп, ми сформулювали власне визначення пропаганди як набору методів, які націлені на формування бажаних думок чи поведінки у людей за допомогою маніпуляцій. Маючи за основу це визначення ми працювали далі з теоретичними концепціями нашого дослідження.

Конспірологія у цьому випадку є методом поширення пропагандистських наративів. В межах цієї роботи конспірологічні теорії розуміємо як віру в те, що два або більше суб'єктів таємно скоординували свої дії для досягнення певного результату, і що їхня змова має суспільне значення, але не є загальновідомою [18]. Можемо констатувати, що конспірологічні теорії в російській пропаганді не є точковими і часто охоплюють широкий пласт наративів [12, 13, 16], що може створювати сприятливий ґрунт для підвищення рівня **конспірологічного мислення** – схильності інтерпретувати події у світі як такі, що спричинені таємними змовами та наміреними діями зловмисних груп при владі [21, 22]. Конспірологічне мислення також визначають як один з факторів, який формує схильність людини до віри у конкретні конспірологічні теорії [22].

Відтак, використовуючи конспірологічні теорії у просуванні своїх наративів російська пропаганда також може бути націлена на аудиторію із конспірологічним мисленням, яка потенційно матиме більшу прихильність до подібних тверджень. Тому важливим буде окреслити рівень конспірологічного мислення української молоді, як передумови формування сприйняття російської пропаганди. Таким чином російську конспірологічну пропаганду визначаємо як пропаганду, що поширюється росією, де її наративи вбудовуються у конспірологічні теорії. Керуючись теоретичними напрацюваннями ми сформулювали гіпотезу, припускаючи, що рівень сприйняття пропаганди буде корелювати з посиленням конспірологічного мислення.

Спираючись на визначення цих феноменів, вважаємо, що вони можуть виступати інструментами створення соціальної реальності, зокрема через використання фреймів. Фрейм визначаємо як цілісну структуру знань, яку використовує індивід у повсякденному житті [10], та яка виокремлює визначені аспекти сприйнятої реальності [20]. Висвітлюючи ці аспекти, фрейми «визначають» проблеми, наводять причини їхнього існування, дають моральну оцінку і рекомендації щодо врегулювання тощо [20, с. 52].

У конструюванні фреймів конспірологічні теорії можуть допомогти підсилити окремий проблемний аспект реальності, виділити його в комунікативному тексті, надати проблемі моральної оцінки та спонукати аудиторію до потрібних дій. Шукаючи закономірності у подіях та пояснюючи їх через змови, пропаганда розшукує дійових осіб, які задіяні у змові, викриваючи їхні цілі. Вона створює чіткий, емоційно заряджений наратив, який формує спрощене уявлення про світ, де є чіткий ворог і потреба в захисті від нього. Прикладами таких тверджень в російській пропаганді будуть твердження про колективну змову Заходу задля твердження про колективну змову Заходу задля морального занепаду росії та знищення світових лідерів, які не підтримують західну політику та протистоять «глобалістичним інтересам»; теорія про «ЛГБТ-хімікати», які поширюються країнами Заходу для руйнації традиційних цінностей та суспільного ладу в росії; теорії про звірства на Курщині, де ЗСУ влаштовують тортури та знущаються над цивільними; теорії про існування нацистів при українській владі тощо [17, с. 115–117; 11].

Оскільки фрейми являють собою важливу частину політичної взаємодії, то вони є й головним атрибутом змісту російської пропаганди, зокрема. Український дослідник М. Никончук, аналізуючи російську пропаганду, наголошує на тому, що вона створює ціннісні фрейми, які представляють ситуацію або проблему таким чином, щоб підкреслити визначені цінності та переконання і сформувати певну інтерпретацію або значення ситуації. Наприклад, російська пропаганда подає початок військових дій як виправданий захист, що змінює фокус сприйняття їхніх дій у позитивному напрямку. Автор виділяє **чотири ціннісних фрейми**, на яких будується риторика російської пропаганди, а саме: несправжня суверенність України, Україна як залежна від заходу держава, нацистська влада, захист добра [26]. Беручи до уваги цю класифікацію, в ході роботи ми запропонували свою. Проаналізувавши джерела, які розглядають найбільш поширені наративи російської пропаганди [2, 3, 24, 27, 16], ми виділили три типи наративів, як **три фрейми російської пропаганди**, спираючись на зміст найбільш поширених в час російсько-української війни, а саме: антизахідні, антиукраїнські та проросійські.

Антизахідний фрейм створює негативний образ колективного Заходу та протиставляє його росії. Цей фрейм будується на наступних наративах: «вся допомога Заходу (здійснюється) заради того, щоб той отримав доступ до українських ресурсів», «Україна Заходу не потрібна» [16].

Антиукраїнський фрейм поширює недовіру до українського уряду, критикує в цілому українське суспільство. Цей фрейм обмежує сприйняття української влади та суспільства, як таких, що не працюють, отже росія має право втрутитися у вирішення пов'язаних з цим проблем. Антиукраїнський фрейм створюється з таких наративів: «усіма подіями у війні керують із тіні, Україна – лише актор», «в Україні відбувається насильницька українізація й через це порушуються права російськомовних громадян_ок», «Україна – країна хаосу та радикалів» [16], «війна в Україні потрібна лише владі» [3].

Проросійський фрейм являє собою сукупність ідей, які виправдовують дії росії в історичному та правовому полі та виступають на захист країни-агресорки. Цей фрейм формується наступними твердженнями: «необхідність захисту російськомовного населення в Україні», «захист православної церкви і сімейних цінностей» [24], «Україна є скоріш похідною від росії, аніж самостійною державою» [2].

В емпіричному дослідженні для визначення рівня згоди з російською пропагандою обрано пропагандистські твердження загального конспірологічного характеру, сформульовані на основі типових рис конспірологічних теорій: апеляції до наявності змови, протистояння загальноприйнятому розумінню подій, опису зловмисних або заборонених дій, їхнє приписування окремим особам і групам, схильності до хибності та фальсифікації тощо [18]. В такий спосіб сформульовано п'ять наративів:

- **Наратив 1:** «В Україні відбувається насильницька українізація й через це порушуються права російськомовних громадян_ок» (антиукраїнський фрейм);

- **Наратив 2:** «Усіма подіями у війні керують із тіні, Україна – лише актор» (антиукраїнський фрейм);

- **Наратив 3:** «Вся допомога Заходу заради того, щоб той отримав доступ до українських ресурсів» (антизахідний фрейм);

- **Наратив 4:** «Україна є скоріш похідною від росії, аніж самостійною державою» (проросійський фрейм);

- **Наратив 5:** «Війна в Україні потрібна лише владі» (антиукраїнський фрейм).

Ці твердження (1) мають конспірологічний характер, (2) є яскравими прикладами таких наративів та, припускаємо, що (3) можуть бути більш знайомими для української молоді.

Для визначення рівня конспірологічного мислення у власному емпіричному дослідженні ми використали твердження з вже наявних опитувальників [25, 21]. Таким чином респонденти

позначали свій рівень (не)згоди з наступними твердженнями:

1. «Більшість людей не усвідомлює, якою мірою наше життя визначається таємними змовами»;

2. «У світі відбувається багато дуже важливих речей, про які громадськість не інформують»;

3. «Я думаю, що події, які при поверховому ознайомленні здаються не пов'язаними між собою, насправді є результатом таємної активності»;

4. «Політики та інші лідери – це лише маріонетки в руках сильних, які діють на задньому плані».

Враховуючи поставлену мету та наявні ресурси для проведення дослідження, ми зупинились на методі кількісного опитування, а саме анкетування. Для цього обрали онлайн-інструмент Google Forms, залучаючи респондентів через відкриті канали спілкування з ними (відкриті групи у соціальних мережах) та методом снігової кулі серед знайомих. Нашу теоретичну вибірку сукупність склали 304 студенти_ки (рівень репрезентативності 5% при довірчій ймовірності 0,955) Інституту гуманітарних і соціальних наук Національного університету «Львівська політехніка» бакалаврату та магістратури. Упродовж 26 травня – 4 червня ми опитали 109 респондентів_ок. Хочемо зазначити також, що це дослідження є розвідувальним, тож воно не може бути репрезентативним.

За результатами дослідження можемо зазначити, що найчастіше наративи російської конспірологічної пропаганди студентство зустрічає у медіахостингах (Instagram, TikTok, YouTube) – 48,6% в середньому серед п'яти наративів. Такі дані пов'язані з тим, що медіахостинги є водночас одним із найпопулярніших каналів отримання новин серед студентів_ок – 69,7% респондентів_ок отримують новини через цей канал. До того ж, можемо припустити, що частота появи наративів російської конспірологічної пропаганди саме у медіахостингах зумовлена тим, що ці платформи, здебільшого орієнтовані на споживання пропонованого, а не обраного контенту.

Водночас результати дослідження свідчать (Рис. 1), що, попри активну присутність російських конспірологічних наративів у медіахостингах, серед студентської молоді Інституту гуманітарних і соціальних наук переважає їх неприйняття, зокрема щодо проросійського фрейму (95,4%).

Варто зазначити, що високий рівень незгоди з виділеними наративами російської пропа-

ганди може бути спричинений також загальним негативним ставленням до них у суспільстві. Для дослідження були обрані реальні наративи російської пропаганди у доволі відкритому формулюванні, які містили риси конспірологічних теорій, а отже, були очевидно неприйнятними у сучасному контексті. Водночас результати дозволять зробити висновки про загальні тенденції та настрої молоді щодо тверджень російської конспірологічної пропаганди.

Щодо дослідження рівня конспірологічного мислення студентства, спостерігається переважання поміркованих відповідей на подані твердження (Рис. 2). Отримані результати не демонструють чіткого нормального розподілу, типового для подібних опитувань [16], хоча перше та третє твердження частково наближаються до нього. Водночас друге твердження вирізняється вираженою асиметрією у бік згоди з ним. Такі відхилення від стандартних емпіричних даних можуть пояснюватися особливостями вибірки – її невеликим обсягом та культурними характеристиками респондентів_ок.

Для подальшого аналізу кожен блок питань був перероблений у відповідні індекси. Об'єд-

навши питання з кожного блоку в нову змінну, ми перекодували мітки значень змінної з 5-бальної шкали Лайкерта на 5-бальну шкалу рівня підтримки російської пропаганди (дуже низький, низький, середній, високий, дуже високий) та 3-бальну шкалу рівня конспірологічного мислення (низький, середній, високий). Варто зазначити, що респонденти, які відповіли «Важко відповісти» хоча б на 1 питання з відповідних блоків були виключені з подальшого аналізу. Таким чином з індексу підтримки пропаганди було виключено 15,6% (17 людей), з індексу конспірологічного мислення – 18,3% (20 людей).

Результати індексу підтримки російської пропаганди зафіксували, що 32,1% студентів_ок продемонстрували дуже низький рівень підтримки пропаганди, 40,4% – низький рівень, а 11,9% – середній рівень. Таким чином, загалом 72,5% респондентів_ок виявили високий рівень незгоди з наративами російської пропаганди. Лише незначна частина студентів_ок висловила нейтральне ставлення або помірну згоду з ними. Водночас, як вже зазначалося вище, 15,6% опитаних не змогли визначити

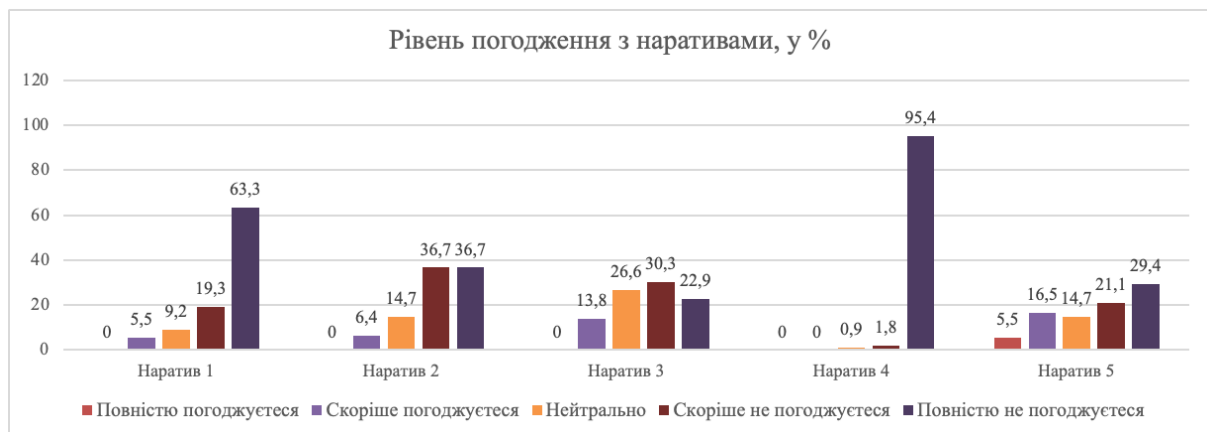

Рис. 1. Рівень погодження з наративами, у %

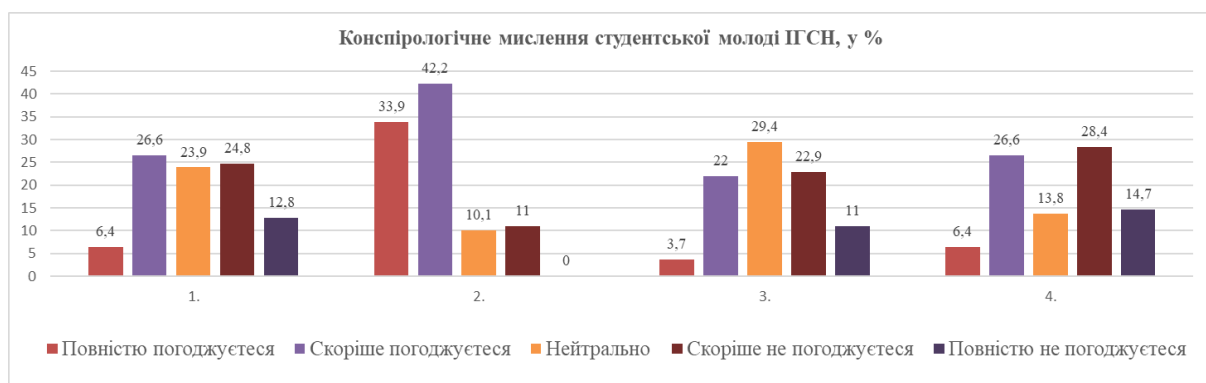

Рис. 2. Конспірологічне мислення студентської молоді Інституту гуманітарних і соціальних наук, у %

своє ставлення до наведених пропагандистських тверджень.

В індексі конспірологічного мислення результати засвідчили, що 14,7% студентів мають низький рівень, 33,9% – середній, а 33% – високий. Таким чином, близько двох третин (67%) студентської молоді ІГСН продемонстрували середній або високий рівень конспірологічного мислення.

Для подальшої перевірки гіпотези ми дослідили наявність кореляційного зв'язку між рівнем конспірологічного мислення та рівнем погодження із зазначеними наративами. Ми виявили слабку кореляцію між конспірологічним мисленням та наративом 1 (коэф. Крамера = 0,278), наративом 2 (коэф. Крамера = 0,436), наративом 3 (коэф. Крамера = 0,436) та наративом 5 (коэф. Крамера = 0,441). Також між індексом конспірологічного мислення та індексом віри у наративи пропаганди ми зафіксували помірну кореляцію (коэф. Кендала = 0,596) (Рис. 3).

Ми змогли зафіксувати, що люди з *середнім* рівнем підтримки пропаганди (найвищим в нашому випадку) мали *високий* або *середній* рівень конспірологічного мислення. Водночас, люди з *низьким* рівнем конспірологічного мислення найчастіше демонстрували *дуже низький* рівень підтримки пропаганди. Нажаль ми не можемо прослідкувати аналогічної закономірності у низькому рівні підтримки пропаганди, де переважають середній та високий рівні конспірологічного мислення. Таку розбіжність в нашому випадку можемо пояснити нерепрезентативністю нашої вибірки (Рис. 3).

Висновки. У підсумку можна констатувати, що схильність до конспірологічного мислення

потенційно створює підґрунтя для підтримки російської пропаганди серед студентської молоді Інституту гуманітарних і соціальних наук Національного університету «Львівська політехніка». Конспірологічне мислення формує специфічну соціальну реальність, в межах якої людина є уразливою до різноманітних маніпулятивних впливів. Попри те, що більшість студентів_ок демонструють виразне несприйняття наративів російської пропаганди, вони можуть зберігати певну некритичну установку щодо ставлення до інформації, яка не є відкрито ворожою. Слід наголосити, що результати нашого дослідження не дають підстав для остаточних висновків. Це зумовлено нерепрезентативністю вибіркової сукупності, зокрема, її малою кількістю. Таким чином необхідні подальші дослідження для точнішого з'ясування взаємозв'язку між конспірологічним мисленням та підтримкою пропаганди. У цьому контексті актуальним завданням є реалізація заходів, спрямованих на підвищення рівня медіаграмотності та поінформованості студентської молоді щодо методів і технік російської пропаганди. Підвищення обізнаності в цій сфері сприятиме не лише стійкості до пропаганди, але й зміцненню інформаційної безпеки української молоді загалом.

Література

1. Вакцинація в Україні: бар'єри і можливості. Соціологічна група «Рейтинг». URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/vakcinaciya_v_ukraine_barery_i_vozmozhnosti_18-19_marta_2021.html (дата звернення: 25.05.2025).
2. Віннічук О. В. Пропаганда як інструмент політичної комунікації в умовах російсько-української війни. Політичне життя. 2024. № 1. С. 82–87. URL: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2024.1.12>

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-b	,596	,060	8,740	,000
N of Valid Cases	81			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

індекс консп мисл 4 питання * індекс віри в наративи Crosstabulation

Count

		індекс віри в наративи			Total
		середній	низький рівень	дуже низький рівень	
індекс консп мисл 4 питання	високий	11	18	2	31
	середній	1	19	15	35
	низький	0	2	13	15
Total		12	39	30	81

Рис. 3. Кореляційний зв'язок між конспірологічним мисленням та підтримкою пропаганди в студентській молоді Інституту гуманітарних і соціальних наук

3. Гадзинська І. «Хочете громадянську війну?» Як Росія підлаштовує тези для кожного українця. *Texty.org.ua – статті та журналістика даних для людей – Тексти.org.ua*. URL: <https://texty.org.ua/articles/114428/hochete-hrazhdansku-vijnu-yak-rosijska-propahanda-shodnya-produkuje-tezy-dlya-kozhnoyi-socialnoyi-hrupy-ukrayinciv/> (дата звернення: 13.06.2025).
4. Герасимчук А. Що робить російську пропаганду ефективною: методи. *Імідж України: соціально-політичні репрезентації і мовне віддзеркалення воєнних реалій у зарубіжних і вітчизняних мас-медіа* : тези доп. міжнар. науково-практ. конф., м. Одеса, 15–16 черв. 2023 р. 2023. С. 44–48.
5. Грушецький, А. Прес-релізи та звіти – Думки і погляди населення України щодо походження коронавірусу і його поширення у світі: Травень-червень 2020 року. Домашня сторінка КМІС. URL: https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=952&page=1&fbclid=IwAR21zI6YgN7bueindZbBJ0_fW9p7NcMe2x_3c1H14c0MSTMl9GzffZU79oI (дата звернення: 11.06.2025)
6. Грушецький А. Прес-релізи та звіти – Сприйняття українцями загроз поширення російської пропаганди в соціальних мережах та ставлення до заборони Телеграм. Домашня сторінка КМІС. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1428&page=1> (дата звернення: 16.09.2025).
7. Грушецький А. Прес-релізи та звіти – Чи зберігає Україна власний суверенітет. Домашня сторінка КМІС. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1391&page=1> (дата звернення: 16.09.2025).
8. Данилюк І. В., Ягієв І. І., Курапов А. О., Малишева К. О., Лошенко О. А., Литвин С. В. A Ukrainian-language adaptation and psychometric properties of the Conspiracy Mentality Questionnaire. *Ukrainian Psychological Journal*. 2023. № 1 (19). С. 24–45. DOI: 10.17721/upj.2023.1(19).2.
9. Дослідження. Медіаспоживання українців: третій рік повномасштабної війни. ОПОРА – Громадянська мережа – вибори в Україні – Election in Ukraine. URL: <https://www.oporaua.org/viyna/doslidzhennya-mediaspozhyvannya-ukrayinciv-tretyy-rik-povnomasshtabnoyi-viyni-25292>.
10. Засекін С. В., Засекіна Л. В. Психолінгвістична діагностика: навч. посіб. Луцьк : Редакц.-вид. від. «Вежа» Вол. нац. ун-ту ім. Лесі Українки., 2008. 188 с.
11. Колдомасов А. Як конспірологи пояснюють події в Україні й світі: Теорія «ЛГБТ-хімікатів». #DisinfoChronicle. *Кремлівська пропаганда щодо військового наступу на Україну – Детектор медіа*. URL: <https://disinfo.detector.media/post/yak-konspirolohy-poiasnuiut-podii-v-ukraini-i-sviti-teoriia-lhbt-khimikativ> (дата звернення: 01.04.2025).
12. Колдомасов А. Як конспірологи пояснюють події в Україні й світі: «Полювання на неправильних лідерів». #DisinfoChronicle. *Кремлівська пропаганда щодо військового наступу на Україну – Детектор медіа*. URL: <https://disinfo.detector.media/post/yak-konspirolohy-poiasnuiut-podii-v-ukraini-i-sviti-poliuvannia-na-nepravlynykh-lideriv> (дата звернення: 11.04.2025).
13. Колдомасов А. Як конспірологи пояснюють події в Україні й світі: Теорія про «15-хвилинні міста». #DisinfoChronicle. *Кремлівська пропаганда щодо військового наступу на Україну – Детектор медіа*. URL: <https://disinfo.detector.media/post/yak-konspirolohy-poiasnuiut-podii-v-ukraini-i-sviti-teoriia-pro-15-khvylynni-mista> (дата звернення: 11.04.2025).
14. Посмітна В. Особливості антиукраїнської маніпулятивної пропаганди в сучасних умовах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2023. № 3 (59). С. 35–39. DOI: 10.32841/2409-1154.2023.59.3.8.
15. Почепцов Г. Г. Токсичний інфопростір. Як зберегти ясність мислення і свободу дії. Харків : Віват, 2022. 384 с. (Серія «Історія та політика»). ISBN 978-966-942-843-1.
16. Юськів Х. Наративи російської пропаганди в Україні. *Вісник Львівського університету*. 2020. № 30. С. 226–232. URL: <https://doi.org/10.30970/pp.2020.30.31>
17. Bergmann E. Weaponizing Conspiracy Theories. 1st ed. London: Routledge, 2024. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781003460770>
18. Douglas K. M., Sutton R. M. What Are Conspiracy Theories? A Definitional Approach to Their Correlates, Consequences, and Communication. *Annual Review of Psychology*. 2022. Vol. 74, no. 1. URL: <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-032420-031329>
19. Ellul J. Propaganda: the formation of men's attitudes. New York : Vintage Books, 1973. 320 p.
20. Entman R. M. Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication*. 1993. Vol. 43, no. 4. P. 51–58. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x>
21. Imhoff R., Bruder M. Speaking (Un-)Truth to Power: Conspiracy Mentality as A Generalised Political Attitude. *European Journal of Personality*. 2014. Vol. 28, no. 1. P. 25–43. URL: <https://doi.org/10.1002/per.1930>
22. Imhoff R., Bertlich T., Frenken M. Tearing apart the “evil” twins: A general conspiracy mentality is not the same as specific conspiracy beliefs. *Current Opinion in Psychology*. 2022. P. 101349. URL: <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2022.101349>
23. Lasswell H. D. The Theory of Political Propaganda. *American Political Science Review*. 1927. Vol. 21, No. 3. P. 627–631. URL: <https://doi.org/10.2307/1945515>
24. Mamedov I. How are narratives sacralised? Russian dogma on the war in Ukraine. *Contemporary Politics*. 2024. P. 1–18. URL: <https://doi.org/10.1080/13569775.2024.2387436>
25. Measuring Individual Differences in Generic Beliefs in Conspiracy Theories Across Cultures: Conspiracy Mentality Questionnaire / M. Bruder et al. *Frontiers in Psychology*. 2013. Vol. 4. URL: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2013.00225> (date of access: 11.05.2025).
26. Nykonchuk M. Value-based framing in Russian propaganda on the example of the war against Ukraine and its consequences. *Refleksje. Pismo naukowe studenty*

i doktorantów WNPiD UAM. 2023. No. 25. P. 161–173. URL: <https://doi.org/10.14746/r.2023.1.12>

27. Руніцкі К. The Kremlin rhetoric and the framing of the war in Ukraine. *Russian Military and Security Research group*. URL: <https://rusmilsec.blog/2022/05/25/the-kremlin-rhetoric-and-the-framing-of-the-war-in-ukraine/>.

Анотація

Климанська Л. Д., Гечко Р. М., Митрофанова В. В. Конспірологічне мислення та пропаганда: як молодь реагує на російські наративи. – Стаття.

Ця стаття розглядає проблему впливу конспірологічного мислення української молоді на сприйняття російської пропаганди, що поширюється через соціальні мережі. Через аналіз напрацювань у цій темі було виділено власний теоретичний підхід до розгляду поняття пропаганди на основі робіт Г. Лассвелла і Ж. Еллюля, а також поняття конспірології та конспірологічного мислення через визначення К. Дуглас та Р. Саттона і Р. Імгоффа.

Авторки статті окреслили поняття російської конспірологічної пропаганди та висунули гіпотезу, що рівень сприйняття пропаганди корелюватиме з рівнем конспірологічного мислення. Для цього, через призму теорії фреймів, було розглянуто наративи російської пропаганди та сформовано три фрейми в межах дослідження: антизахідний, антиукраїнський та проросійський. Задля проведення емпіричного дослідження до цих фреймів відібрали наявні твердження російської пропаганди, сформульовані на основі типових рис конспірологічних теорій. До того ж, для визначення рівня конспірологічного мислення емпіричним шляхом використали твердження з уже наявних опитувальників.

В ході розвідувального емпіричного дослідження було опитано 109 студентів_ок бакалаврату й магістратури Інституту гуманітарних і соціальних наук Національного університету «Львівська політехніка». Задля зручності аналізу даних через перекодування шкал було виведено індекс погодження з наративами російської пропаганди та індекс конспірологічного мислення.

За результатами емпіричного дослідження: більшість респондентів_ок (72,5%) не погоджуються з наративами російської пропаганди та майже дві третини (67%) опитаних мають середній і високий рівні конспірологічного мислення. Для перевірки гіпотези застосували кореляційний аналіз та зафіксували помірну кореляцію.

Таким чином, у підсумку авторки підтвердили, що схильність до конспірологічного мислення може створювати підґрунтя для підтримки російської про-

паганди серед студентської молоді Інституту гуманітарних і соціальних наук Національного університету «Львівська політехніка».

Ключові слова: російська пропаганда, конспірологія, фрейми, конспірологічне мислення, російська конспірологічна пропаганда.

Summary

Klymanska L. D., Hechko R. M., Mytrofanova V. V. Conspiracy thinking and propaganda: how young people react to russian narratives. – Article.

This article examines the problem of the impact of conspiracy mentality among Ukrainian youth on their perception of russian propaganda spread through social networks. Through analysis of existing research on this topic, the authors developed their own theoretical approach to the concept of propaganda based on the works of H. Lasswell and J. Ellul, as well as the concepts of conspiracy theory and conspiracy thinking as defined by K. Douglas & R. Sutton, and R. Imhoff.

The authors of the article outlined the concept of russian conspiracy propaganda and put forward the hypothesis that the level of perception of propaganda correlates with the level of conspiracy mentality. To this end, through the prism of frame theory, the narratives of russian propaganda were examined and three frames were formed within the study: anti-Western, anti-Ukrainian, and pro-russian. For the empirical study, existing statements of russian propaganda, formulated on the basis of typical features of conspiracy theories, were selected for these frames. In addition, statements from existing questionnaires were used empirically to determine the level of conspiracy mentality.

During the exploratory empirical study, 109 bachelor's and master's students of the Institute of Humanities and Social Sciences of the Lviv Polytechnic National University were surveyed. For the convenience of data analysis, an index of agreement with russian propaganda narratives and an index of conspiracy mentality were derived through recoding of the scales.

According to the results of the empirical study, the majority of respondents (72.5%) disagree with russian propaganda narratives, and almost two-thirds (67%) of those surveyed have moderate to high levels of conspiratorial mentality. To test the hypothesis, correlation analysis was used and a moderate correlation was found.

Thus, the authors confirmed that a tendency toward conspiracy mentality can create a basis for support of russian propaganda among students at the IGNS NULP.

Key words: russian propaganda, conspiracy theory, frames, conspiracy thinking, russian conspiracy propaganda.

Дата надходження статті: 26.10.2025

Дата прийняття статті: 11.11.2025

Опубліковано: 15.12.2025